

Ref 35

En grundläggande förutsättning för att en domstol i ett mål om rätt till omvårdnadsbidrag ska få utvidga prövningen till att även omfatta tiden efter Försäkringskassans prövning är att den utvidgade prövningen görs av den beslutande domstolen.

22 kap. 3 § och 113 kap. 7 § socialförsäkringsbalken

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 31 maj 2024 följande dom (mål nr 3395-23).

Bakgrund

1. Omvårdnadsbidrag är en socialförsäkringsförmån som efter ansökan kan beviljas en förälder till ett barn som på grund av funktionsnedsättning kan antas vara i behov av omvårdnad och tillsyn under minst sex månader. Omvårdnadsbidrag lämnas från och med den månad då rätten till bidrag har inträtt.

2. S.M. ansökte om omvårdnadsbidrag för sin son A. i februari 2019. Försäkringskassan avslag ansökan i november 2019 och ändrade inte sitt beslut vid omprövning den 28 januari 2020.

3. Efter att S.M. överklagat Försäkringskassans omprövningsbeslut avslag Förvaltningsrätten i Härnösand överklagandet.

4. Sedan S.M. i juli 2021 ansökt på nytt beviljade Försäkringskassan henne omvårdnadsbidrag från och med den 1 april 2021.

5. S.M. överklagade förvaltningsrättens dom till Kammarrätten i Sundsvall. Kammarrätten avslag överklagandet avseende tiden fram till och med Försäkringskassans omprövningsbeslut. Därutöver beslutade kammarrätten att Försäkringskassan skulle pröva S.M:s rätt till omvårdnadsbidrag för A. för perioden 29 januari 2020–31 mars 2021.

Yrkanden m.m.

6. *Försäkringskassan* yrkar att Högsta förvaltningsdomstolen ska upphäva kammarrättens dom i den del som innebär att Försäkringskassan ska pröva S.M:s rätt till omvårdnadsbidrag för A. för perioden 29 januari 2020–31 mars 2021.

7. *S.M.* har inte yttrat sig.

Skälen för avgörandet

Rättslig reglering m.m.

8. Enligt 22 kap. 3 § socialförsäkringsbalken har en försäkrad förälder rätt till omvårdnadsbidrag för ett försäkrat barn, om barnet på grund av funktionsnedsättning kan antas vara i behov av omvårdnad och tillsyn under minst sex månader. Omvårdnadsbidrag lämnas, enligt 8 §, från och med den månad när rätten till bidraget har inträtt, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden.

9. Av 113 kap. 7 § framgår att Försäkringskassan ska ompröva ett beslut som har fattats av myndigheten om det skriftligen begärs av en enskild som beslutet angår. En fråga som har avgjorts efter omprövning eller av domstol får dock inte omprövas.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

10. Omvårdnadsbidrag kan beviljas efter skriftlig ansökan. Om ansökan avslås kan den försäkrade begära omprövning eller överklaga beslutet. Försäkringskassan ska då ompröva beslutet och göra en ny fullständig prövning av sakfrågan (prop. 2008/09:200 s. 578).

11. Om beslutet överklagas har domstolen samma befogenhet som den beslutande myndigheten och får därmed göra en fullständig bedömning av saken. Det överklagade beslutet kan inte bara upphävas, utan även ändras eller ersättas med ett helt nytt.

12. I förevarande mål beslutade kammarrätten att avslå S.M:s överklagande av förvaltningsrättens dom. Därmed ändrades inte Försäkringskassans beslut att avslå S.M:s ansökan om omvårdnadsbidrag. Samtidigt som kammarrätten avslog S.M:s överklagande beslutade domstolen dock att Försäkringskassan skulle pröva rätten till omvårdnadsbidrag för tiden efter omprövningsbeslutet.

13. En domstols prövning ska i första hand avse förhållandena vid Försäkringskassans prövning. Det finns inget rättsligt hinder mot att låta prövningen även omfatta tiden därefter men en grundläggande förutsättning är att den utvidgade prövningen görs av den beslutande domstolen (jfr RÅ 2000 ref. 11). Så har emellertid inte skett i förevarande fall. Kammarrätten gjorde således fel när domstolen beslutade att den utvidgade prövningen i stället skulle göras av Försäkringskassan.

14. Försäkringskassans överklagande ska därför bifallas.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver kammarrättens dom såvitt avser förordnandet att Försäkringskassan ska pröva S.M:s rätt till

omvårdnadsbidrag för sonen A. för perioden 29 januari 2020–31 mars 2021.

I avgörandet deltog justitieråden *Jermsten, Bull, Classon* och *Haggren*. Föredragande var justitiesekreteraren Jenny Björstrand.

Förvaltningsrätten i Härnösand (2021-05-07, ordförande Lowén):

Förvaltningsrätten anser att det är diskrepans mellan vad som å ena sidan anges i framför allt läkarutlåtandena och å andra sidan S.M:s egna redogörelser. Mot bakgrund härav finner förvaltningsrätten inte övertygande medicinskt bekräftat att A:s behov av omvårdnad och tillsyn är av den omfattningen att det är att anse vara utöver måttligt sådant i jämförelse med vad barn i allmänhet i hans ålder kräver. Och där mycket stora variationer ändå ryms inom det som i dessa avseenden får bedömas som normalt och hanterbart inom föräldraansvaret enligt föräldrabalken. På grund härav och i övrigt på av Försäkringskassan angivna skäl föreligger inte rätt till omvårdnadsbidrag. Överklagandet ska därför avslås.

– Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Kammarrätten i Sundsvall (2023-04-06, Ebbing, Hamrin och Palmqvist):

Prövningens omfattning

Frågan i målet är om S.M. har rätt till omvårdnadsbidrag för sin son A. Det finns inte något rättsligt hinder mot att låta prövningen omfatta rätten till ersättning även för tiden efter Försäkringskassans omprövningsbeslut. En förutsättning för det är dock att utredningen i målet är tillräcklig för en sådan prövning. Prövningen bör också, med hänsyn till instansordningsprincipen, begränsas till i huvudsak samma principfrågor som bedömts i underinstanserna (jfr rättsfallen RÅ 2000 ref. 11 och RÅ 2010 ref. 17).

S.M. har uppgett att de läkarutlåtanden som inkommit efter den 28 januari 2020 då Försäkringskassans omprövningsbeslut fattades speglar hur situationen såg ut även före den tidpunkten. Det framgår dock av dessa läkarutlåtanden att A:s tillstånd har försämrats i tiden efter omprövningsbeslutet till följd av att hans medicinering avslutats på grund av komplikationer som uppstått under sommaren 2020 samt då han börjat på högstadiet höstterminen samma år.

Utredningen i målet bedöms visserligen vara tillräcklig för en prövning avseende tiden efter Försäkringskassans omprövningsbeslut. En sådan prövning skulle då avse tiden fram till och med mars 2021, eftersom S.M. därefter är beviljad en fjärdedels omvårdnadsbidrag för A. Kammarrätten bedömer dock att förhållandena förändrats väsentligt efter Försäkringskassans prövning. Med hänsyn till detta och då Försäkringskassan ansett att prövningen ska avgränsas till tidpunkten för omprövningsbeslutet och därmed inte yttrat sig i sak rörande tiden därefter bör kammarrätten inte som första insats utvidga prövningen till att omfatta tiden efter Försäk-

ringskassans omprövningsbeslut. En prövning avseende tiden 29 januari 2020–31 mars 2021 ska i stället göras av Försäkringskassan som första instans.

Prövningen avseende tiden fram till och med den 28 januari 2020

Vad gäller prövningen avseende tiden fram till Försäkringskassans omprövningsbeslut gör kammarrätten följande bedömning.

[text här utelämnad]

A. var vid tidpunkten för ansökan 11 år och vid tidpunkten för Försäkringskassans omprövningsbeslut 12 år. En förälder till ett barn i motsvarande ålder har enligt kammarrättens mening fortfarande ett betydande ansvar för barnets omvårdnad och tillsyn. Det får anses vanligt att barn i den åldern behöver till exempel påminnelser för att sköta vardagsrutiner, hjälp med skolarbetet och gränssättning för att förhindra konflikter med andra barn.

Det medicinska underlaget avseende den tid som kammarrätten prövar beskriver endast i allmänna ordalag A:s behov av omvårdnad och tillsyn.

Det nämns inte någon suicidrisk, något som S.M. har gjort gällande att det finns. I likhet med förvaltningsrätten anser kammarrätten att S.M:s beskrivning av A:s behov, vad gäller omfattning och frekvens, inte får tillräckligt stöd i det medicinska underlaget.

Utredningen visar visserligen att A. på grund av sin funktionsnedsättning har behov som går utöver vad som är normalt i hans ålder, men inte i mer än måttlig omfattning under den tid som omfattas av prövningen i målet. S.M. har därmed inte rätt till omvårdnadsbidrag för tiden fram till och med den 28 januari 2020. Överklagandet ska därför avslås avseende tiden fram till och med detta datum.

– Kammarrätten avslår överklagandet avseende tiden fram till och med omprövningsbeslutet den 28 januari 2020.

Försäkringskassan ska pröva S.M:s rätt till omvårdnadsbidrag för A. för perioden 29 januari 2020–31 mars 2021.